

ВІДГУК

ОФІЦІЙНОГО ОПОНЕНТА

доктора педагогічних наук, професора

Каплінського Василя Васильовича

про дисертаційне дослідження

Тимченко Марини Юріївни

**«ФОРМУВАННЯ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ МАЙБУТНІХ
ДИЗАЙНЕРІВ ЗАСОБАМИ ХУДОЖНЬО-ПРОЄКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В
ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ФАХОВИХ ДИСЦИПЛІН»**

за спеціальністю 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями)

01 Освіта/Педагогіка

Сучасна вітчизняна освіта потребує творчих фахівців, здатних не тільки репродукувати вже напрацьоване, а й створювати креативне освітнє середовище. Збагачення творчого потенціалу студентів – одна з умов процесу їх професійного становлення, оскільки його ефективність, насамперед, пов'язана саме з творчою діяльністю, з напругою інтелектуальних та вольових зусиль.

У цьому контексті цікавими є думки британського журналіста Джорджа Монбіо про цінність у постіндустріальному суспільстві творчих здібностей і вмінь критично мислити. Він зауважує, що постіндустріальна епоха ставить нові вимоги, а підхід до освіти залишається незмінним, вона підлаштовує суб'єктів освітньої діяльності під жорсткі стандарти та змушує їх діяти, як машини, заганняючи в певні рамки і знижуючи шанси на успіх в майбутньому. Здобувачі вищої освіти отримують навички, які журналіст вважає контпродуктивними. Рутинна робота, яку легко можуть виконувати роботи, не забезпечує успішне майбутнє людини, якщо в процесі навчання вона не орієнтована на діяльність, що потребує креативності, гнучкості та винахідливості. Найбільш цінними, на його думку, для успіху в майбутньому є вміння підходити до своєї діяльності творчо. З цією метою необхідно орієнтуватись на ті освітні програми, котрі пропонують в процесі здобуття освіти розв'язувати конкретні кейси та створювати власні творчі проекти.

Саме творчість, як характерна ознака найвищого рівня професіоналізму майбутніх дизайнерів, дає можливість не тільки репродукувати професійні

знання, вміння і навички, а й педагогічно доцільно і грамотно імпровізувати в кожному конкретному випадку художньо-проектної професійної діяльності, швидко і адекватно реагувати в будь-якій ситуації, пов'язаній з культурно-ціннісною сферою дизайну.

Вищезазначене переконливо свідчить про те, що обрана дисертанткою тема, спрямована на формування творчих здібностей майбутніх дизайнерів засобами художньо-проектної діяльності в процесі вивчення фахових дисциплін, є своєчасною, важливою та актуальною. Від успішного розв'язання досліджуваної проблеми залежить як інноваційний прогрес, так і загальний розвиток гуманітарних і технологічних сфер, а також підвищення рівня конкурентоспроможності промислової продукції, предметів широкого вжитку тощо. З цієї причини використання художньо-проектної діяльності у підготовці майбутніх дизайнерів для розробки дизайнерських продуктів належної якості відповідно до вимог суспільства та стандартів є надзвичайно важливим.

Узагальнення наукових позицій, достатньо глибоко обгрунтованих в дисертації, дозволяє побачити суттєві характеристики творчої особистості здобувача дизайн-освіти, що охоплюють пізнавальну і перетворюючу діяльність як цілісний процес і як його окремі компоненти, а саме: сталу спрямованість на творчий пошук, власні відкриття, матеріальне втілення задумів, усвідомлення важливості візуального аспекту професійної діяльності та креативності у розв'язанні нетрадиційних художньо-технічних завдань.

Цілком погоджуємось з дослідницею в тому, що віднайдення оптимальних шляхів формування творчих здібностей (а такі шляхи пропонуються і обгрунтовуються в роботі і вони є оптимальними) частково заповнює прогалини в сфері дизайну й сприяє виробленню науково обгрунтованої концепції розвитку дизайн-освіти в умовах суперечливих тенденцій девальвації основних традиційних цінностей, а також закладає основи для створення інноваційних педагогічних підходів.

Зміст дисертаційної роботи засвідчує вдалу спробу розв'язання суперечностей, що лежать у проблемному полі дослідження між: потребою

суспільства в креативних особистостях та недостатнім рівнем сформованості творчих здібностей, що є їх основною ознакою; між закономірним впливом зовнішніх та внутрішніх факторів на формування творчих здібностей майбутніх дизайнерів, та недостатнім використанням з цією метою потенційних можливостей і ресурсу методів, форм і засобів, які забезпечать цей процес під час вивчення фахових дисциплін; між необхідністю сформованості творчого компоненту дизайн-освіти та недостатнім рівнем розробленості засобів художньо-проектної діяльності для формування творчих здібностей у процесі вивчення фахових дисциплін.

Вдало обрані і наповнені цікавим змістом засоби художньо-проектної діяльності, спрямовуючись дослідницею на розвиток творчих здібностей і творчого мислення, одночасно підсилюють і зміцнюють мотивацію до цієї важливої діяльності, збагачують творчий потенціал, сприяють оволодінню досвідом пошукової та творчої діяльності, розвивають винахідливість, забезпечуючи таким чином вихід на успішний рівень підготовки і творчого зростання кваліфікованих дизайнерів в процесі вивчення фахових дисциплін. В цьому плані напрошується паралель зі словами педагога із художнього фільму про американську школу «Небезпечні думки» (режисерів Дона Сімпсона і Джері Брукхаймера), фрагменти якого часто використовуються нами в процесі вивчення фахових дисциплін. Образно називаючи творчі здібності інтелектуальними м'язами особистості, педагог звертається до студентів з такими словами: «Головна моя мета – навчити вас думати, шукати і творити, адже мозок – це також м'яз. Щоб бути сильним, могутнім, треба постійно його тренувати. Кожна порція нових знань, кожна нова ідея допомагає вам розвивати новий м'яз. І ці м'язи роблять вас по-справжньому сильними. Це ваша зброя!».

Особливу увагу акцентуємо на тому, що зміст роботи вдало структурований і дає підстави стверджувати про її цілісність, логічну послідовність викладу змісту та системне бачення шляхів розв'язання проблеми.

Чітка послідовність і логіка наукового пошуку відображається у підрозділах кожного розділу. У першому за чіткою логікою – **від** визначення та

обґрунтування теоретичних позицій формування творчих здібностей на основі аналізу основних аспектів цієї наукової проблеми, категоріального поля дослідження та наукових підходів щодо організації цієї роботи в процесі вивчення фахових дисциплін; **через** контекстний щодо предмету дослідження аналіз художньо-проектної діяльності, виокремлення компонентів, критеріїв, показників та рівнів сформованості творчих здібностей майбутніх дизайнерів, її оптимальних засобів та побудову моделі формування художньо-проектної діяльності майбутніх дизайнерів; **до** експериментального дослідження ефективності методики формування творчих здібностей майбутніх дизайнерів засобами художньо-проектної діяльності в процесі вивчення фахових дисциплін та перевірки її ефективності.

Як засвідчує аналіз структури та змісту дисертаційне дослідження має комплексний характер і охоплює всі етапи, починаючи від обґрунтування його концептуальних основ і закінчуючи впровадженням результатів у практику роботи з професійної підготовки майбутніх дизайнерів.

Відмічаючи глибоке проникнення дослідниці в сутність проблеми, акцентуємо увагу на тому, що не часто можна спостерігати таке повне і водночас лаконічне обґрунтування і переконливу характеристику педагогічних умов, досить вдало визначених дисертанткою, оскільки всі вони у комплексі є *саме тими чинниками*, які сприяють успішному формуванню творчих здібностей майбутніх дизайнерів засобами художньо-проектної діяльності в процесі вивчення фахових дисциплін. Тут також має місце чітка логіка: **від** створення сприятливого стимулюючого освітнього середовища під час виконання художньо-проектної діяльності; **через** застосування методів проблемного навчання для мотивації та активізації творчої діяльності, а також колаборацію, спрямовану на творчу співпрацю та обмін досвідом і творчими ідеями учасників процесу; **до** забезпечення міждисциплінарного підходу при вивченні фахових дисциплін. Така логіка наукового пошуку цілком доцільно завершується аналізом інформаційно-методичного простору, побудовою

структурно-функціональній моделі формування художньо-проектної діяльності майбутніх дизайнерів експериментальною перевіркою ефективності розробленої дослідницею методики.

Основою науково-педагогічного дослідження або компасом, який спрямовує дослідницькі дії на результат, є чітке визначення структурних компонентів досліджуваного феномену. Дослідниця досить вдало зуміла виокремити саме ті взаємопов'язані між собою компоненти, які охоплюють найбільш важливі спектри, що мають вплив на формування творчих здібностей майбутніх дизайнерів. Досить лаконічно і водночас повно охарактеризовано критерії (мотиваційно-ціннісний, креативний, візуально-творчий, оцінювально-результативний) та рівні сформованості творчих здібностей.

Оцінюючи дисертаційне дослідження з точки зору його корисності, зокрема орієнтованості на практику, хотів би підкреслити *практичну цінність* роботи, а саме: *по-перше*, практичну цінність впровадження в практику професійної підготовки майбутніх дизайнерів методичного супроводу формування творчих здібностей майбутніх дизайнерів з використанням традиційних та інноваційних методів та форм художньо-проектної діяльності; *по-друге*, практичну цінність інструктивно-методичних матеріалів спрямованих на формування творчих здібностей до лекційних і практичних занять з дисциплін художньо-естетичного циклу під час вивчення фахових дисциплін. Практичне значення роботи конкретно відповідає на питання: що дає виконана роботи для практичної підготовки майбутніх дизайнерів?

Зауважимо, що дослідниця в процесі формування творчих здібностей майбутніх дизайнерів засобами художньо-проектної діяльності в процесі вивчення фахових дисциплін не применшує важливості репродуктивної діяльності в цьому процесі. Це цілком природно, оскільки творча діяльність передбачає і репродуктивну складову.

Таким чином, цілком переконливо можна констатувати, що завдання, поставлені в межах даної дисертаційної роботи, розв'язані, досягнута мета дослідження досягнута, а саме: розроблено, теоретично обґрунтовано та

експериментально перевірено ефективність методики формування творчих здібностей дизайнерів засобами художньо-проектної діяльності у процесі вивчення фахових дисциплін.

Цілком позитивно оцінюючи роботу, відмітимо окремі аспекти, що потребують деякого уточнення і корекції:

1. Звертаючись до змісту теоретичного розділу відзначаємо, що термінологічний аналіз та визначення базових понять дослідження: «творчі здібності», «формування творчих здібностей», «художньо-проектна діяльність» «засоби художньо-проектної діяльності» та інших завжди супроводжується власною думкою і власною позицією, однак названі категорії потребують уточнення і більш чіткого формулювання, яке б в кожному конкретному випадку *у більш повній мірі* відображало сутність поняття. Наприклад, визначаючи творчі здібності як індивідуальні властивості особистості, не достатньо обмежуватись лише тим, що вони забезпечують успішність нестандартного розв'язання лише типових і стандартних завдань, оскільки вони обов'язково забезпечують успішне розв'язання і нестандартних, творчих завдань, які залишились за межами авторського трактування сутності цього поняття. Натомість (навожу для контрасту як позитивний приклад) основне поняття дослідження «формування творчих здібностей засобами художньо-проектної діяльності» як цілеспрямований процес розвитку художньо-творчого потенціалу особистості, направлений на розширення та поглиблення її здатностей до генерації нових ідей, розв'язання проблем, творчого мислення та самовираження з використанням різноманітних художніх матеріалів, інструментів, технік та технологій для створення проектів та творів мистецтва. Навів повністю, дане авторське визначення досить вдало вміщує в собі всі складники цього феномену, є лаконічним і по праву може зайняти своє місце в тексті наукової новизни.

2. Відомо, що для результативного і якісного формування творчих здібностей велике значення має чітке визначення тих наукових положень або принципів, опора на які забезпечує успішність цього процесу. Проте в роботі ми знаходимо лише загальні дидактичні принципи (гуманізації,

систематичності та послідовності, індивідуалізації, зв'язку навчання з життям, інтегративності освітнього процесу) і не знаходимо специфічних принципів, детермінованих особливостями формування творчих здібностей майбутніх дизайнерів засобами художньо-проектної діяльності в процесі вивчення фахових дисциплін. Це, на наш погляд, є досить суттєвим, оскільки принципи – це не лише певні абстрактно-теоретичні положення, а положення, які в даному випадку мали б відображати специфіку дизайн-освіти.

3. Оскільки творчі здібності – це внутрішні моделі майбутньої діяльності, які забезпечують її результативність в умовах, що постійно змінюються, і на їх розвиток в дослідженні спрямований зміст фахових дисциплін, компонентами якого є знання, репродуктивний і пошуково-творчий досвід (останній в найбільшій мірі пов'язаний з творчими здібностями), доцільно було б проаналізувати їхній зміст з позицій наявності в ньому потенціалу саме для формування пошуково-творчого досвіду, зокрема інтелектуальних здібностей, пов'язаних з розвитком мозку, який, образно кажучи, сам підкидає інформацію для подальшої творчості майбутніх дизайнерів.

4. В роботі некоректно вживаються як синоніми категорії «формування» і «розвиток» творчих здібностей майбутніх дизайнерів засобами художньо-проектної діяльності в процесі вивчення фахових дисциплін – наукові поняття, які не є однопорядковими, оскільки розвиток є *результатом* формування особистості, а формування одним з важливих зовнішніх чинників розвитку.

5. Попри те, що художники – творчі особистості і їм хочеться проявити свою здатність креативити у варіативності назв одних і тих самих понять, це не мало би стосуватись назви критеріїв сформуваності творчих здібностей майбутніх дизайнерів засобами художньо-проектної діяльності в процесі вивчення фахових дисциплін. Вони в усіх блоках змісту роботи мають формулюватись однаково, проте в тексті роботи спостерігається їх різні філологічні варіанти, що не є допустимим.

6. Параграф 3.2 перенасичений інформацією і за своїм обсягом не гармонує з іншими параграфами, тому доцільно було б частину практичного ілюстративного матеріалу перенести в додатки.

Однак побажання мають здебільшого формальний характер і не применшують значення дослідження, яке є актуальним, сучасним, логічно довершеним, має високий науковий рівень, беззаперечну наукову новизну, теоретичне і практичне значення, а його результати є перспективними в області дизайн-освіти. Все вищезазначене дає підстави для висновку про те, що виконана дисертаційна робота Тимченко Марини Юріївни «ФОРМУВАННЯ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ МАЙБУТНІХ ДИЗАЙНЕРІВ ЗАСОБАМИ ХУДОЖНЬО-ПРОЄКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ФАХОВИХ ДИСЦИПЛІН» повністю відповідає вимогам і заслуговує на присвоєння їй вченого ступеня доктора філософії за спеціальністю 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями) 01 Освіта/Педагогіка

Впевнений, що завдяки своїй науковій новизні і практичній значущості даний дисертаційний проєкт матиме свою післядію і життєвість. Дисертантка у своїй роботі розкрилась і реалізувались як дослідниця актуальної педагогічної проблеми. Бажаю подальших успіхів, а також усіх умов для оптимізму і плідності в подальших наукових кроках.

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук, професор
кафедра педагогіки, професійної освіти та
управління освітніми закладами Вінницького
державного педагогічного університету
імені Михайла Коцюбинського

Каплінський В.В.

